

खगाध्यायः ॥ ३ ॥

पक्षी पत्ररथः पत्री पित्सन् पिपतिषन् पतन् ।
 पतङ्गः पतगः प्लावी पतत्र्यङ्गुपतत्रयः ॥ १ ॥
 विहङ्गमो विविहङ्गो विहङ्गो नभसङ्गमः ।
 नीडोद्भवः शुको नीडी मल्लको विप्रुषो भस्मन् ॥ २ ॥
 वशाकुर्मदनः पीतुर्मशाको मदुरो द्विजः ।
 ऊकः शकुन्तः शकुनिः शकुन्तिः शकुनः खगः ॥ ३ ॥
 शलको विकिरस्तुण्डी नीडजो वातगाम्यपि ।
 पक्षिपोतस्तु चित्ताकश्चम्पुकः पीलुकावटौ ॥ ४ ॥
 गृह्याश्छेकाश्च गेहेषु संसक्ता मृगपक्षिणः ।
 हंसो मरालो नीलाशश्चक्रपक्षः सितच्छदः ॥ ५ ॥
 मानसौकाः परिप्लावी वक्राङ्गो जालपादकः ।
 सूतिः सङ्कुचितः शङ्कुर्ज्येष्ठः प्रास्थितधोरणौ ॥ ६ ॥
 क्षीराशश्चाप्यसौ राजहंसो रक्तैः पदाननैः ।
 मलिनैर्मल्लिकाक्षस्तैर्धातिराष्ट्रः सितैरैः ॥ ७ ॥
 कादम्बः कलहंसश्च हंस आधूसरच्छदः ।
 वरटा हंसकान्ता स्याद् वरालाव रलाऽपि च ॥ ८ ॥
 हंससाचिः क्षुद्रहंसः क्षयिस्तु कुवलायिकः ।
 चक्रवाको रथः कोकश्चक्रश्चक्राहयाह्वयः ॥ ९ ॥
 बको बकोटः कङ्कोऽथ बलाका विसकण्ठिका ।
 बकजातिर्दर्वितुण्डो दर्विः क्रौञ्चश्च दर्विदा ॥ १० ॥
 मदुस्तु जलकाकः स्यादातिस्त्वाटिः शराटिका ।
 कारण्डवो महापक्षो जलरङ्गुस्तु वज्जुलः ॥ ११ ॥
 दात्यूहश्चाथ शकटात्रिले प्लवपरिप्लवौ ।
 अन्वर्थनामधेयौ द्वौ जालपादाम्बुकुटौ ॥ १२ ॥
 कुक्कुटो दीर्घवागदक्षः शिखी चूलिक आरणी ।
 कृकवाकुर्विवृत्ताक्षस्ताम्रचूडः शिखण्डिकः ॥ १३ ॥
 मयूरश्चटकः शौण्डः पादायुधनखायुधौ ।
 पारावतः कलरवो रक्तदृष्टिर्मदोत्कटः ॥ १४ ॥

काकस्तु द्विक एकाक्षश्चिरजीवी दिवाटनः ।
 आत्मघोषो महानेमिः कण्टको मौकलिः कुणः ॥ १५ ॥
 बलिपुष्ट उल्लकारिर्नाडिजङ्घोऽप्रहृष्टकः ।
 धूलिजङ्घोऽन्यवापश्च परभृद्वायसोऽन्यपुट् ॥ १६ ॥
 द्रोणः सकृत्प्रजोऽरिष्टो ध्वाङ्गः करट इत्यपि ।
 कृष्णकाको वृद्धकाक पेन्द्रः काकोल आसुरः ॥ १७ ॥
 धूङ्गणा तु श्वेतकाकोऽथ चटको वर आटकः ।
 बलिभुक् कलविङ्कश्च सेव्यस्तिलककण्टकः ॥ १८ ॥
 कलविङ्कस्त्वसौ पीतमुण्डः श्यामा तु पोतकी ।
 व्याघ्राटस्तु भरद्वाजः क्षिप्रः श्येन सुपर्णकः ॥ १९ ॥
 श्येनायां प्राचिका चित्रपक्षे शरुकपिञ्जलौ ।
 वाचाला मुखरा शारिः कोयष्टिः शिखरी समौ ॥ २० ॥
 कुलालकुक्कुटो गर्तकुक्कुटः पेचिका पुनः ।
 उल्लकचेटी हिका स्यात् कनकाक्षी च पिङ्गला ॥ २१ ॥
 उल्लकः पेचकः कोण्टः काकारिर्हरिलोचनः ।
 नक्तञ्जरो घर्घरको निशादर्शी बहुस्वनः ॥ २२ ॥
 महापक्षी च कृष्णोऽसौ नक्तकः कृतमालकः ।
 कपोतो बालवत्सः स्यात् खञ्जरीटस्तु खञ्जनः ॥ २३ ॥
 मिथुनी चञ्चलश्चाथ सुमोऽस्मिन् कृष्णवक्षसि ।
 गोलनिका खञ्जरीटी शार्ङ्गः कीर्शा च पिप्पिका ॥ २४ ॥
 शुक्लिकेतुर्मेधावी श्रीमान् वाग्मी फलाशनः ।
 दरणो दण्डिकीरौ च लोपालोपायिके समे ॥ २५ ॥
 पात्रं तु कुण्डृणाची स्त्री कण्ठपालस्तु वज्जुलः ।
 काकपुष्टस्त्वन्यभृतस्ताम्राक्षः कोकिलः पिकः ॥ २६ ॥
 वसन्तघोषो मधुवाक् कलकण्ठो वनप्रियः ।
 भृङ्गः कलिङ्गो धूम्राटो राजभृङ्गस्तु बुद्धिमान् ॥ २७ ॥
 मान्धीरी वाग्गुदस्तुल्यः स तु मान्धीलवो महान् ।
 आतापी चिल्लिकोऽथ स्यात् स्वस्तिकः पुष्टिवर्धनः ॥ २८ ॥
 किकिदीविः स्वर्णचूडश्चापो राजविहङ्गमः ।
 मणिकण्ठश्चित्रवाजो विशोकः पूर्णकूटकः ॥ २९ ॥
 गृध्रस्तु पुरुषव्याघ्रो दूरदर्शी सुदर्शनः ।
 दाक्षाय्यश्चाप्यथ श्येनो वर्तुलाक्षः शशादनः ॥ ३० ॥
 कङ्कस्तु कर्कटस्कन्धः पर्कटः कमलच्छदः ।

दीर्घपादः प्रियापत्यो लोहपृष्ठश्च मल्लकः ॥ ३१ ॥
 पूर्णकूटे कुटपुरिः शकुन्ते भासकुक्कुटौ ।
 चातकस्त्वम्बुजोऽनम्बुः पौरेन्द्रः स्तोककः खगः ॥ ३२ ॥
 सारसो मैथुनी कामी गोनर्दः पुष्कराह्वयः ।
 दार्वाघाटे शतपत्रो लक्ष्मणा सारसप्रिया ॥ ३३ ॥
 क्रौञ्चस्तु कुङ्कुथोऽक्रोशः कुररो मत्स्यनाशनः ।
 टिट्ठिभस्तु कटुकाण उत्पादशयनोऽण्डुकः ॥ ३४ ॥
 तित्तिरिस्तु खरकाणो वरिष्ठश्चेश्वरप्रियः ।
 चकोरस्तु चलच्चचुरुत्पिबश्चन्द्रिकाप्रियः ॥ ३५ ॥
 कृकरो त्वथ्यकृकणौ दात्यूहे कालकण्ठकः ।
 मयूरो बर्हिणो बर्ही शुक्लापाङ्गः शिखावलः ॥ ३६ ॥
 वर्षामदः शिखी केकी शिखण्डी चित्रपत्रकः ।
 भुजङ्गारिः शापटिको मयूकश्चित्रपिङ्गलः ॥ ३७ ॥
 मार्जारकण्ठः केकालिर्विष्करो वर्तनप्रियः ।
 मेघनादानुलासी च दार्वण्डश्चन्द्रकीति च ॥ ३८ ॥
 शब्दोऽस्य केका बर्हस्तु प्रचलाककलापकौ ।
 शिखण्डः पिच्छमप्यस्य मेचको बर्हचन्द्रकः ॥ ३९ ॥
 पक्षिभेदाः खिलिखिलश्रीकर्णायकवर्तकाः ।
 लावकुक्कुटहारीतजीवञ्जीवादयोऽपि च ॥ ४० ॥
 हंसादयो जलचरा ग्राम्याः स्युः कुक्कुटादयः ।
 वनजाः पीतमुण्डाद्या भृङ्गाद्याः क्षुद्रपक्षिणः ॥ ४१ ॥
 भृङ्गे भ्रमरभृङ्गाणमधुलिणमधुपालिनः ।
 अलिद्विरेफो लोलम्बो भसलः पुष्पलोलुपः ॥ ४२ ॥
 इन्दिन्दिरो मधुकरश्चञ्चरीको मधुव्रतः ।
 शित्पुटः षट्पदश्चाथ पतङ्गः शलभः समौ ॥ ४३ ॥
 जतुकाऽजिनपत्रा स्यात् परोष्णी तैलपायिका ।
 मलिम्लुचास्तु मशका भम्भराली तु मक्षिका ॥ ४४ ॥
 चर्वणा मक्षिका नीला सरघा मधुमक्षिका ।
 अरण्यमक्षिका दंशो दंशी तज्जातिरल्पिका ॥ ४५ ॥
 कषायिका तु जलजा घोणा कुम्भीरमक्षिका ।
 गण्डोली वरटा न ह्री गृहिणी गृहकारिका ॥ ४६ ॥
 अन्वर्थाख्या कोष्ठकारी कण्टका कण्टकानना ।
 निशामणिर्ध्वान्तमणिः खद्योतो ज्योतिरिङ्गणः ॥ ४७ ॥

भृङ्गारी मीरिका चीरी भिक्षिकाऽथ प्लुषिः पुमान् ।
 पुत्तिका च पतङ्गी च पूत्यण्डाः क्षुद्रपक्षिणः ॥ ४८ ॥
 छदः पत्रो गरुड्राजश्छदनं च तनूरुहम् ।
 पतत्रं च कुलायस्तु पञ्जरं नीडमस्त्रियाम् ॥ ४९ ॥
 पेशी कोशश्च डिम्बोऽण्डं त्रोटिश्चञ्चुः सृपाटिका ।
 डयनं गतिरुड्डीनसण्डीनादि विशेषकम् ॥ ५० ॥

इति भगवता यादवप्रकाशेन विरचितायां
 वैजयन्त्यामन्तरिक्षकाण्डे खगाध्यायः ॥ ३ ॥